

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

— C. 315. 776
29
Xenofon

0

správě obce Athénské

z řeckého přeložil,

původním textem, přehledem dějin též obce,
životem autora a výkladem

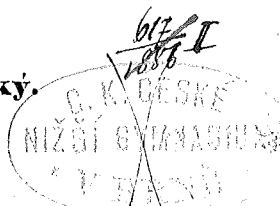
opatřil

J. Polehradský.

Praze, 1849.

Rychlorisena Jana Špurného w Karlově ulici, číslo 184—I.

gd. 9. 1849

11 x 25
3760

P r o s l o w .

Podávám práci tulo w té naději, že snad bez užitku nebude; neboť spisek tento : „*Ἡ Ἀθηναίων πολιτεία*“ vždy co znamenitá památka starověkosti považován byl, zvláště že od Xenofona pochází, kterýž jsa wzorem velké učenosti a dobré klassické řečtiny mnoho jiných spisů výborných nám zanechal; jakož i proto, že autor staroslavné obce Athénské velmi důležitých věcí se dotýká. Tyto věci bychom samým Athénanem poznali, z nich na vzdělanost lidu Athénského souditi mohli; a abych i nějakou pomůcku cwičícím se w jazyku řeckém podal, bylo mi pohnůtkou při

práci této. Použil jsem staré práce J. Wackrn'a a nowého stereotypního vydání Tauchnitzowa w Lipsku r. 1829. Překlad jest wice doslovní, a rozdělení dle obsahu samého. Co se ostatních zde připojených zvláštností a ceny jejich dotýče, sám každý

ταῦτα λογίζομενος νομίζει.

Překladatel.

I.

ŻIWOT XENOFONA.

Xenofon, (jak vůbec se wyprawuje) narodil se w 82. Olympiadě čili r. 450 po K. w městě toho času nejslawnějším, w Athénách. Otec jeho jménem *Γουλλος*, wážený a mohowitý měšťan, nechal jej řádně wychowati we škole mudrce Sokrata. Byl Sokrates onen muž w řecku, kterýž ač pohan předce mnohé důkladné a důležité prawdy poznával a žáky své dle nich wychowával. Největší snaha jeho byla, tehdejší způsob sofistického mudrowání na lepší obrátiti a mudrotví i pro život prospěšné učiniti. Celá moudrost záležela tehdáž w zbytečném hádání se o věcech ničemných a we slowech smyslu prázdnych; silozpyt, zeměměřictví, hwězdářství a nejwíce počtářství zaměstnáwalo teměř wšecky učence, pro srdce ale ku vzdělání mravnosti lidské málo se činilo; při čemž i pohanské neznabožství se rozmáhalo. W diwné mudrlantství toto vmísil se rozumný a mravný Sokrates, hloupost a plachost sofistů veřejně zahanbowal, k rozumowání a k mrav-

nosti přímou cestu ukazoval a jak člověk nejen sebe, nýbrž i jiných hleděti a šťastnými je má učiniti, připomínal. W tom všem lehce vyučoval žáky své, způsobem posud neznámým a po něm tak zvaným: *Sokratickým vyučováním*. W Sokratowi ozval se moudrý a šlechtitný duch mezi pohany, jež i Delfické orakulum za nejmodřejšího prohlásilo říkou: *ἀνδρῶν ἐπὶ πάντων Σωκράτης σωφώτατος* (Diogenes Laërtius II, kn. k. 5. §. 18). Za to však zlým se mu odměnili. Protivníci moudrosti a šlechtnosti bywše i protivníci jeho křivě osočili jej před soudem; načež pak na výrok 30ti tyranů panujících tehdáž w Athénách w žaláři otráwen byl. Největší protivník jeho byl jistý kožešník *Ἀνύτος*. Tento máje syna svého u něho na vychování chtěl míti z něho šviháka a marného chlapíka; čemuž však Sokrates rozuměti nechťel, a syna přísně k dobru měl. Proto zanewřel nemoudrý otec na učitele moudrého, syna od něho wzal, lživé věci proti němu vymejšlel a nalezna více nešlechtných odpůrců jeho, zvláště sofistů, křivě před právem jej obžalowali. Brzy ale sama nezdárnost synowa trpce potrestala otce Anyta. — Jinak smýšlel moudrý Gryllos. Míti pro syna takowéhoto učitele, který by s to byl mladý věk Xenofonůw spotádati a rázného muže z něho učiniti, za veliké štěstí sobě pokládal. Za oných časů nebywaly školy obecními ústavy;

rybrž žáci vyhledawše sobě své učitele, aneb učitelové své žáky, buď pod širým nebem, buď we přibytích aneb w budowách jiných učení své míwali. Kterak se Xenofon se Sokratem seznámil jest cósí zvláštního a zajímawého. Jako chlapec bera se jedenkrát ouzkou uličkou w Athénách potkal se se Sokratem. Tento wida slíčného a čilého mladíka (o takowýchto vždy příznivě soudil, domníwaje se, že w slíčném těle i slíčná duše býwá) dal mu hůl na přič w cestu a zastawil ho říka: *Wíš kde potrawa na prodej?* Chlapec moudře a neohrožený odpowídaje na trh ukázal. Sokrates tázal se dále: *Wíš-li pak, kde se hodní a dobří (καλλοὶ καὶ ἀγαθοὶ) lidé vychowávají?* Tuž se pacholik zarazil a newěda co odpowěditi w rozpačitosti pohlížel na Sokrata. *Pojď se mnou*, promluwil dále Sokrates, *a naučíš se tomu*. Xenofon uposlechl, šel s ním a od těch dob rozum a vůli swou dle nawedení učitele svého vzděláwal, a mezi všemi žáky (i nad Platona) nejwěrnějším setrwaw křivě osočeného Sokrata weřejně, oustně i písemně we swých: „*Ἀπομνημονεύματα*“ zastáwal. — Dle tehdejšího obyčeje musel každý občan obci swou bojowně hájiti. Dle toho zachowal se i Sokrates a žák jeho Xenofon. Oba bojowali (tento ponejprw) we válce Peloponeské, w nížto žák ztratiw koně w nebezpečenství života upadl; šťastně ale od učitele svého před nepřátely

ochráněn a na zádech odnesen byl. Tímto neštěstím nedáda se odstrašiti mladý hrdina, vypravil se brzy na to do země Perské k Cyrowi Mladšímu, kterýž toho času válečně proti bratru svému Artaxerxowi, králi Perskému v poli se postavil. K výpravě takovéto pobídnul jej přítel jeho Proxenes, kterýžto byv u Cyra v přízni věděl, že i Xenofon tuto u něho nalezne. Xenofon jako věrný žák nechtě bez vědomosti učitele svého cestu nastoupiti, tázal se jej o radu, Sokrates předzvídáje, že mu Athénané kroky jeho za zlé pokládati budou (neb Artaxarxes s nimi byl spojen a Cyrus Lakedaimonským proti nim pomáhal), poukázal jej na Delfi, tam aby s Apollem se poradil, tím že proti nepřizní lidu Athénskému se ohradí; nebo protiviti se orakulu Delfickému žádný se neopovážil. Xenofon šel v skutku do Delfi. Obávaje se ale, žeby Apollo z cesty jej srážel, neptal se u něho: *zda-li jít, nýbrž jak svou cestu zříditi má.* Toto zwěděv Sokrates o Xenofonovi, co by byl učinil, ostře pokáral jej, že dokonale se neptal, a předpovídal, že jistě u Athénanů mrzutost sobě způsobí; nechal mu však předce na vůli. I odebral se Xenofon k příteli Proxerowi a králewici Cyrowi, jehožto mláčkem brzy se stal. Cyrus, syn krále Daria Notha a mladší bratr Artaxerxa, nástupníka otce svého, měl za podíl správu nad Jonskem a Lidí w Malé Asii, kdež dříve správu vedl Tysafernes. Tento

zanewřew na Cyra ze závisti, jakoby po koruně a po životě bratrowě toužil, u krále jej osočil. Uvěřil tomu král, a bratra mladšího tak dlouho uwězněného držel, až teprw matka jejich Parysatis oba smířiwši swobody jemu wyprosila. — Co dříve w srdci Cyrowě nebylo, brzy w něm vzniklo, — nedlouho na to skutečně po koruně touže k válce proti bratru svému se hotovil, že by Tysaferna a pak Pisidy, národ w Malé Asii pokořiti chtěl předstírajě. K této válce poslali právě i Lakedaimonští pomoc 10.000 vojska a loďstwa mnoho s vůdcem svým Klearehem. Tito zwěděwše, že jim proti králi bojowati uloženo, zpěčowali se z počátku, pak ale vůdcem svým k tomu naklonění udatně w boji si počínali. Awšak ani oni, ani Persané newybojowali Cyrowi korunu, nýbrž on sám, stíhaje bratra odchylil se od vojska svého a kopími tělesných strážníků králowských postížen o hlavu přišel. W této bitvě po straně Cyrowě bojował i Xenofon. — Po smrti králewice hrálo se nyní i o život bojowných Řeků Lakedaimonských; Persané nemohouce vůdců jejich sobě nakloniti, zrádně tyto pobili, domníwajíce se, že wojsko nemajíc vůdců swých snadněji se podá. — Aj! tu powstal Xenofon a zwolen jsa za vůdce nowého přewedl je bez velké utrpené ztráty w počtu 8000 šťastně od Babilona skrze nepřátelské krajiny až do Jonska a pak i do Řecka, kdežto welkou sláwou od

kmenovců svých učitán byl. Athénané ale jak tužil Sokrates, wyobcowali jej odňawše jemu vše jmění i prawo měšťanské v Athénách. —

Přišel na půdu bohů svých obětował jim, a z kořisti své polowici zlata Perského poslal Apollowi do Delfi; druhou polowici dal ku schování příteli svému Megabyzowi, služebníku při chrámu bohyně Diany w Efezu. — Powěst o Xenofonowi co muži hrdinném všude se roznesla a přišla až ku králi lidu Spartanského, k slavnému Agesilaowi, kterýž powo-
law jej do Sparty w krajině Elis statek za odměnu mu wykázal. Sem přišel i přítel jeho z Efezu ke hrám Olympickým a přinesl mu onu polowici zlata perského. — Jak Pausanias udává žil a život zde dokonat pokojně. Jak Diogenes Laërtius wyprawuje, pobouřili se zde Eliští a statek jeho popleniwše jej odtud wytisknuli; načež prý on do Korintu se swou rodinou: Phileisí manželkou a s dvěma syny: Grylem a Diodorem se odebral, w 95. Olympiadě či r. 380 před K. P. za času Kalidima archonta Athénského a Filipa krále Macedonského, umřel. Též se prawi, že Athénané poznawše cenu muže tohoto opět do vlasti jej powolali. — Syny své dal po Spartánsku, t. j. wojsensky wychowati a odeslal do Athén, rodiště svého; neb Athénané smřiwše se tohoto času s Lakedaimony proti mocné obci Thebanůw společně bojovali. W tomto boji oba synowé udatné se po-

stawili a první poraziw vůdce Thebanůw Epaminonda sám w seči zůstal. Wyprawuje se, že uslyšew otec, právě w tu dobu, když bohům obětowati se hotowil, o smrti jeho, w truchliwosti korunu obětní s hlavy sejmul; doslechna ale, že s mečem w ruce padl, opět ji na hlavu postavil a s twáří weselou řekl; „*Wimť, že mám syna smrtedlného.*“ — Xenofon byl muž udatný, byl muž rázný, byl však i učený a moudrý; vůbec pro wěhlásné řečnictwí své sloul *Wčelou Attickou*, a pro učenost zase *Musou Athénskou*. Znamenité spisy jeho jsou buď dějepise-
ného, buď mudreckého, neb wychowatelského, buď hospodářského neb politického a jiného obsahu, kteréž zde w přehledu uwedeny jsou:

a) *Osmero knih o starším Cyrowi (Κύρου παιδεία)*. Tyto knihy wypisují příběhy Cyra I. krále Perského a sepsány jsou k poučení, jak by králewíč wychován býti měl. Plinius Afrikanus a Cicero welmi pochwalně o nich se zmiňují. Obsah jest nejwice smýšlený.

b) *Sedmero knih: O bojowném tažení Cyra Mladšího (Λαβείσις)* proti bratru Artaxerxowi, a o nawrácení se Xenofona s Lakedaimony. Byw tam očitým svědkem všech těch událostí wyprawuje o nich welmi zajímavě.

c) *Pokračování díla Thukydidowa*. Xenofon maje díla Thukydidy w rukou mohl w práci té s

prospěchem pokračovati, pročež w tom znamenitou památku zanechal.

d) *Šestero knih: Rozmluvy o řečích a činech učitele svého Sokrata.* W těchto rozmluvách lépe a čistěji řeči a činy učitele svého stawí, nežli jiný žák jeho Pláto w rozmluvách svých. Tímto dílem stal se wzorem způsobu psaní w rozmluvách.

e) *O hospodářství.* Též w rozmluvách poučuje Sokrates Kritobula, jak by se hospodařiti mělo. Tuť jest řeč o setbě, o vzdělávání rolí a j. p. věci k poznání starořeckého hospodářství welmi zajímavých.

f) *Chwálořeč Agesilaowi králi Spartánskému dle tehdejších chwálořečníků zhotowená.*

g) *Památky o Sokratowi (Απομνημονεύματα).* Zde hájí čest jeho zvlášť proti nepříteli Anytowi a jiným křivým svědectwím; jako žeby proti ouřadům byl brodil, že by mládež k neposlušnosti byl měl, že by spisy básníkůw byl porušowal a tím lid swáděl, že by bohům se byl rouhal a nowé ustanowowal.

Též o synu Anytowě a o jiných zde mluví. Jestli dílo toto z wděčnosti k učiteli swému napsáno, —

h) *Hiero Τυραννος.* Simonides básník a filosof poučuje krále Syrakuského w Sicilii. Z řeči zde wyswítá u Xenofona welká zběhllost w politice.

i) *O důchodech.* Zde mluví o clech a obchodu, o dolech a jiných důchodech obce Athénské.

k) *O koních.* Zde čteme, jak Řekowé na rejdištích a w jezdiárnách koňmi swými zápoliti uměli, a jak se na nich k boji cwičiwali. O jízdném wojsku a cwičení jeho více wypisuje w knize jiné:

l) *O vůdci nad jízdou.*

m) *O honbě.* O jejím původu, o myslivcích, o honbách na rozličnou zvěř, jakož jsou jeleni, medvědi, tygři a j.

n) *Beseda (Συμπόσιον).* Jsou to rozmluvy vážných mužů, mezi nimiž i Sokrates w besedě u jistého Kallia moudře howoří.

o) *Obec Lakedaimonská* a

p) *Obec Athénská.* Tato dvě malá díla nejsou k sobě w nižádném spojení, leč jak se domyslíti lze, že by je Xenofon na wzor newděčným Athénanům a z wděčnosti k Lakedaimonským byl napsal; neb w oně wychwaluje i nejmenší věci od Lykurga w Spartě zawedené; w této ale naopak mnoho haní; pročež i z toho hlediska z části posuzowána býti musí. Obě díla tato dosti porušená na nás přišla, tak že mnohá místa jen dle domyslu přetlumočena býti musí. Ze starých jediný Demetrius Magnus (jak dí D. Laertius) díla ta, Xenofonowi odpíral. Některým nowějším obec Lakedaimonská zdá se býti podvrženou.

II.

PŘEHLED DĚJIN OBCE ATHÉNSKÉ.

Nejstarší obyvatelé w krajinách řeckých: w Thesalii, w Helas, w Peloponesu byli jsou *Pelasgowé* a *Helenové*, lidé to beze všeho občanského spojení a napolo diwoci. Báchorky a pouze tělesná síla wládly nimi, až teprw přišedše k nim: *Cékrops* z Egypta, *Kadmus* z Fenicie a jiní z *Malé Asie* zárodek budoucí wzdělanosti mezi ně přinesli. Ony krajiny byly na mnoho menších částí, jakož: *Attika*, *Sparta*, *Theby*, *Elis*, *Arkadie* a j. rozděleny. *Attika* z nich nejznamenitější a při moři, činí newalné ourodný polostrow. Sem přišel Cékrops a založil město po něm zwané *Cekropia*, pozdější *Athény* r. 1560 před K. P. Zde wládli neobmezení králowé; až r. 1233 *Theseus* welký hrdina a král sám postoupiv šlechticům a lidu něco z práv swých, následowníky swé (bywše po něm jen co *wúdcowé* a *soudcowé* w radách a w obci nejpřednější), obmezil. Poslední takowýto král byl odwážliwý a wlasti oddaný *Kodrus* r. 1074. Po něm býwali místo králů *Archonti* čili

wládcowé, řiditelowé; prwních třinácte (prwní Medon syn Kodrůw a třináctý Alkméon) měli moc swou žiwotní a dědičnou, potomní pak jen na 10 let a posléze r. 690 místo jednoho 9 jich a jen na rok od lidu zwoleno býwalo. Za časů Archontů, jakož i dříve nebýwalo u Řeků žádných psaných zákonů a jen dle obyčejů: *Areopag* při hrdelních a *Helaia* (*Ἡλαία*) při jiných případech rozsuzowaly. Města dělila se na čtvrtě: *Ἀθηνοί*, a w nich opět měšťané na *Φρατρίαι* a *Φύλαι* t. cechy, pořádky měwše swé ochrance a práwa. Mnoho však nepořádků bylo, zwlášť že boháčů chudých všude utiskowali, a tito opět zašti proti oným se rozpalowali; protož žádal lid nowé a psané zákony. *Dráko* učiněn jsa archontem r. 626 dal jim takowéto zákony; byly ale tak přísné, že sám lid o nich prawil, že krwí napsány jsou: protož také mnoho nezpomohly. Lid neustálými rozbroji domácimi sesláblý tak klesl, že malá obec Megarská město Salamis lehce na něm wydobila. R. 596 na žádost lidu dal jiný archon *Solon* oprawené a nowé zákony, dle kterých řízena jsouc obec Athénská nad jiné vynikala. On ustanowil *spráwu demokratickou s obmezenou aristokratickou*. Měšťanům w Athénách proto wětších praw udělil, aby tím spíše učenci, umělci a jiní průmyslníci do města se táhli. Awšak ještě za žiwobyti Solonowa r. 562 wyšinul se zehytralý, ukrutný a lichotiwý *Pisistrates* za samowládcu na trůn, jež

dvěma synům svým po sobě zanechal, *Hiparchus* první byl zavražděn a druhý *Hippias* k Peršanům se utekl. Nyní lid Athénský řídě se opět podle své předešlé správy zase mocně se postavil. Jak týchž časů Athéňané mocní byli, dokazovali skrze 50tileté ve velikých bojích proti Peršanům. Spojení bywše se soukmenowci swými, jmenowitě se Spartány ku podiwu proti největší moci Perské wítězné woje swé wodili; w bitwách u Marathonu s wůdcem swým Miltiadem r. 498; u Salamis s Leonidem Spartanem a s Aristidem swým 487; a na Kypru s wůdcem swým Kymonem 455 pokorili mocné krále Perské: Daria Hystaspia, Xerxa a Artaxerxa Longimana, a celému světu dokázali, že ohromný počet najatého vojska nic nepořídí proti malému počtu vlastimilowných hr-dinských bojowniků. Z těchto slavných bojů wystoupili Athéňané zvláště po moři nad jiné mocnější, a, za tou příčinou Spartanům posawádní *hegemonii* čili přednost r. 377 přewzali. Tím však se stalo, že i pánowitější duch do nich wstoupil a zosobiwši sobě chatra sama práwa veliká k *ochlokracii* *) se klonili a již nyní mnohým i nejwytečnejším mužům, jakož byl Aristides křiwdu činili. W těchto okolnostech vysoko powznese se mocí ducha swého slavný lidumilec *Ολυμπιος Περίκλεις* (468 — 428). Obmeziw

*) kde chatra wládne.

moc starého areopagu a zjednaw i nejsprostším z lidu přístup k ouřadům nejvyšším *obmezenou lidu-wládou* Solonowú na *ouplnou, neobmezenou přechinil*. Než brzy na to štěstí w neštěstí se jim obracelo. We dvou wálkách; w 27tileté peloponéské a w současné sicilské u Syrakus welkou porážku utrpíwše a w rozhodné bitvě u Aigispotamu (404) od Lysandra wůdce Spartanského bywše přemoženi, opět *Spartánům* po 75-letém panowání *hegemonii* postoupiti a řízení jejich 30 *tyranů* čili *oligarchů* přijmouti museli. Za panowání těchto tyranů usmrcen byl wytečný mudřec *Sokrates*. Newládi však dlouho; Trasybulus oswobodil od nich i od pozdějších 10 oligarchů Athény a nemoha pro lid více učiniti, alespoň spráwu starou jim nawrátil. Tenkrátě již zpouštěl se lid dobrých mrawů swých, a bywše neustále we sporu nepřátelském proti Spartanům a konečně i s těmito proti Thebánům, síly swé ztráceli. W tomto pouhou nenávistí rozkwašeném čase, 200 let po Solonowi žil Xenofon. — Čím dále tím více, klesala nyní moc a sláva obcí řeckých; w Athénách wše zmalátnělo; w Spartě rázná powaha zmizela a w Thebách s wůdcem Epaminondem poslední síla padla. W takowémto politickém i mrawním rozerwání přišel na nesworné Reky Filip II. král Macedonský roku 337, a wšecky w bitvě u Cheroney sobě podmanil. Pod wládou macedonskou často se bouřili a

en jednou na krátko (roku 280) samostatnost si vybojovali, až pak i s Macedonskem pod vládu Římskou se dostali, a zem svou pod jmenem *Achaja, Římskou provincií* (krajinou) r. 146 učiněnou, přiděli. Při rozdělení se císařství římského: na západní a východní za času Honoria a Arkadia (r. 395 po K.) připadlo Řecko k východnímu, a r. 1453 po K. upadlo s celým císařstvím v porobu *Turkům*. R. 1830 bylo opět pomocí mocnářů Evropejských Turkům odňato, za samostatné uznáno a vlastním králem po toliku set let znova opatřeno. — Tot obraz politického života části národu Řeckého, w němž mnohý jiný národ shlížeti se, a z osudu jeho osudy své předzvídati může.

Concordia res parvae crescunt
Discordia magnae dillabuntur.

H

ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

SPRÁWA OBCE ATHÉNSKÉ.